

Bektâşîlikte Tasavvufî Eğitim

**Yrd.Doç.Dr. Osman EĞRİ, *Bektâşîlikte Tasavvufî Eğitim*,
Horasan Yayınları İstanbul 2003 (2.Baskı) ISBN 975-93829-
2-X, 239 s.**

Doğan KAPLAN*

Din Eğitimi bilim dalında bir akademisyen olan Osman Eğri'nin *Bektâşîlikte Tasavvufî Eğitim* adlı eseri, çoğu daha önce çeşitli dergilerde yayınlanmış makaleler ve bir sempozyum bildirisi olmak üzere 6 makaleden oluşmaktadır.

Alevilik-Bektaşîlikle ilgili *akademik* bir çalışma olan bu eserin ilk makalesi, kitaba da ismini veren *Bektâşîlikte Tasavvufî Eğitim* (13-59) konusunu işlemektedir. Yazar, Hacı Bektaş Velî'ye nispet edilen, Makâlât, Şerh-i Besmele, Kitâbu'l-Fevâid ve Velâyetnâme gibi eserleri referans göstererek; *tövbe*, *seyr-i sülûk*, *mürşide başlılık*, *nefsini bilmek*, *ilim*, *kalb*, *zikir*, *velâyet*, *fütüvvet* gibi tasavvufî terimler ışığında Bektaşîlikteki tasavvuf eğitimi açıklamıştır. Sonuçta yazar, Yeniçeri Ocağı'nın manevi eğitiminin Bektaşî Babaları eliyle sağlandığına işaret etmiştir.

Yeniçeri Ocağı'nın Mânevî Eğitimi ve Bektâşîlik (61-92) başlıklı makaledeyse önceki bölümde değindiği Bektaşîlik-Yeniçeri Ocağı ilişkisini irdelemiştir. Kendilerine "Hacı Bektaş Ordusu", "Hacı Bektaş Oğulları" ve "Hacı Bektaş Köçeği" de denen Yeniçeri Ocağı'nın dini, ahlaki ve askeri niteliklerini Bektaşî babalarının eğitimiyle kazanmışlardır. Yazar, *Velâyetnâme-i Hünkâr Hacı Bektaş Velî*'de geçen Hacı Bektaş Veli- Osman Gazi görüşmesi bir tarafa, Yeniçeri Ocağı'na kahramanlık ve yiğitlik duygularını kazandıran *fütüvvet* anlayışının; kavramın çıkış olarak Hz.Ali'nin yiğitliğine dayanması ve bu bağlamda Bektaşîlik'teki öneminden hareketle; Bektaşîlik ile Yeniçeri Ocağı arasında bir bağ olduğu düşüncesindedir. Yeniçerilikteki; "Ağa Bayrağı" denen bayrak üzerinde Zülfikâr resminin olması, yeniçerilikle ilgili belgelerde veya dualarının sonlarındaki "...on iki imam, on iki yolun cümlesine dedik belî.Üçler, Yediler, Kırklar, Nûr-u Nebî, Kerem-i Ali, Pîrimiz Hünkâr Hacı Bektaş Velî" gibi ifadeleri, Alevilik-Bektaşîlik ile ilgili sembol ve motifler Yeniçerilikteki etkisini gösterir. Yeniçeri Şairlerine ait kahramanlık nefeslerinden örnekler veren yazar, Bektâşîliğin, Yeniçeri Ocağı'nın manevi eğitimi önemli roller üstlendiğini bu bölümde bol örneklerle açıklamıştır.

Alevilik-Bektaşîlik Hıristiyanlıktan Etkilenmiş midir? (93-112). Daha önce bir sempozyumda tebliğ olarak sunulan bu makalede yazar; Babinger, Jacop, Hasluck ve Birge gibi 20.yüzyılın ilk yarısında yaşamış oryantalistlerin,

* Arş.Gör., Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi. dkaplan@selcuk.edu.tr

Alevilik-Bektaşiliğin Hıristiyanlıktan etkilenmiş olduğu iddialarına cevap vermiştir. Bu Oryantalistlerin iddialarına göre; “Allah-Muhammed-Ali” şeklindeki söylemle, Hıristiyanlıktaki “Baba-Oğul-Kutsal Ruh” üçlemesi, on iki imam ve on iki hizmetle on iki Havari inancı arasında bir ilişki vardır. Yine vaftiz ile cem âyinlerinden önce alınan abdest arasında, Hz.İsa'nın beden ve kanını temsilen ve ölümünü anarak, aynı mukaddes ruha ermek için Hıristiyanların sembolik olarak kullandıkları ekmek ve şarap ile Hz.Hüseyin'in ölümünü sembolize eden ve cemlerde içilen şarap arasında bir bağ vardır. Keza papazların bekar oluşuyla Bektaşî babalarının ve dervişlerinin bekar oluşları arasında; günah çıkartmayla baş okutma erkânı arasında bir yakınlık vardır. Bu oryantalistlere göre tüm bunlar, Alevilik-Bektaşilik'in, Hıristiyanlıktan etkilendiğini göstermektedir. Yazar, bu tür iddiaları teker teker ele alarak cevaplandırmış ve Oryantalistlerin iddialarının doğru olmadığını örnekleriyle açıklamıştır. Yazarın çıkış noktası, Hacı Bektaş Veli'nin hayatı ve onun Hıristiyanlıkla ilgili görüşlerini içeren tarihi kaynaklar olmuştur.

Alevî Sünnî Bütünleşmesi İçin Sevgi ve Birlik (113-136), başlıklı makalede Alevisi, Sünnisiyle ortak geçmişe sahip olduğumuz, Ahmet Yesevi, Hacı Bektaş Veli ve Yunus Emre gibi şahsiyetlerin tüm toplumun ortak değerleri oldukları vurgulanmıştır. Sünniliğin de Aleviliğin de yeterli ölçüde sevgiyle yoğrulmuş olduğu ve temelinde sevgi bulunduğu vurgulanarak; Alevi-Sünnî ayrışmasının ve iki ifade bir arada kullanılınca ortaya çıkan sevgisizlik ve hoşgörüsüzlüğün aslında sun'î olduğu ifade edilmiştir.

Makalede, Alevi toplumunu kendi öz kültürüne dönme isteğini karşılayacak nitelikteki bilimsel ve kültürel faaliyetlerin desteklenmesine vurgu yapılmış, bu tür çalışmaları yapanlara; “Aleviler Sünnileştirilmek isteniyor” argümanıya engel olmaya çalışan grupların olduğundan bahsedilmiştir. Yazara göre tam da bu noktada, Hacı Bektaş Veli Anadolu Kültür Vakfı, Cem Vakfı gibi büyük tabana sahip Alevi vakıf ve derneklerine büyük iş düşmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın da yapması gerekenler vardır: Alevi köylerinin ihmal edilmemesi ve oralara gönderilen imamların Alevilik-Bektaşilik hakkında donanımlı olmaları gibi; Alevilik konusunu Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarına girmesi gibi...

Alevî Köylerinde Din Hizmetleri Nasıl Yapılabilir? (137-166). Önceki bölümde değindiği bu konuya özgün bir makaleyle genişçe yer veren Osman Eğri; öncelikle Alevi köylerinde görev yapan din görevlilerinin sorunlarını ele almış, din görevlilerinin Alevilikle ilgili yeterli donanıma sahip olmadıkları için sıkıntılar yaşadıklarını vurgulamıştır. Din görevlilerinin gerekli donanıma sahip olmadıklarından, onların “Alevilik” veya “Alevi olma”yı olumsuz bir şey olarak algıladıklarından, namazlarını kılan bir Alevi vatandaşa, “sen artık Aleviyim deme” gibi Alevi vatandaşları rahatsız edici ifadeler kullandıkları tespit edilmiştir. Alevi halkın genelde din eğitimine bakışlarının olumlu olduğunu söyleyen yazar, Alevi köylerinde yapılan bazı araştırmalara değinerek, Alevi halkın müftülüklerin kendilerini ihmal ettiklerinden yakındıklarını ifade etmiştir.

Yazarın, Alevi köylerinde din hizmetlerinin nasıl yapılabileceğiyle ilgili önerilerinden bazıları şunlardır:

Çorum, Amasya, Sivas, Tokat, Malatya, Kahramanmaraş, Erzincan ve Tunceli gibi Alevilerin yoğun bulunduğu illerdeki müftülükler, bu konuyu merkeze alarak organize olup, aktif bir şekilde çalışabilirler.

Bu konuda, il müftülükleri bünyesinde “hizmet içi eğitim seminerleri” düzenlenmeli, gerekirse seminerleri İlahiyat Fakültelerinden konunun uzmanı akademisyenler vermelidir. Böylece din görevlilerinin donanımları sağlanmış olur.

Alevileri rencide edebilecek uygulamalar konusunda müftülükler tavrı koy-

malı, özellikle müftülöklere çokça intikal eden “biri Alevî, diğeri Sünnî iki gencin evlenip evlenemeyeceğı” gibi sorular karşısında müftülöklölerin evliliğinin olabileceğini açıkça ifade etmesi gerekir.

Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi Dersleri ve Alevîlik (167-223) adlı makalede yazar, Şakir Keçeli'nin *Alevîlik-Bektaşîlik Açısından Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi* (Ardıç Y., Ankara 1996), Esat Korkmaz'ın Fransa'da yaşayan Alevi öğrenciler için yazdığı *Alevîlik Eğitimi Ders Notları* (Fransa Alevi Birlikleri Federasyonu Yayınları) ve Cemal Şener-Celal Aydemir'in Almanya'da yaşayan ilkökul seviyesindeki çocuklar için yazdıkları *Alevîlik Dersleri 1* (Verlag Anadolu Y., 2000) adlı kitapları eleştirel olarak incelemiştir. Yazar adı geçen üç kitapta bilimsel ölçütler ışığında hazırlanmadığını, bu nedenle bir çok bilgi yanlış ihtiva ettiklerini söylemekte, yazarların argümanlarını bilgi ve belgelere dayandırmadıklarından, kitapların bilimsel bir değerinin olmadığını ifade etmektedir.

Anılan çalışmaları, herkesin bir şeyler yapma arzusundan kaynaklandığını ifade eden yazar, gerçekte Alevîlik-Bektaşîliğin ayrı bir mezhep olmadığından dolayı, Alevîler için ayrı bir Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi kitabı yazılmasına gerek olmadığını söylemektedir. Alevîlik, muâmelatta farklı olan bir mezhep değil, bir çok Türk tarikatında olduğu gibi, Ehl-i beyt'e muhabbet duygusu ağır basan, âdâb ve erkânında bu duyguyu yoğun olarak işleyen bir tarikattır. Bu nedenle ayrı bir kitap yazılması gereksizdir. Ancak mevcut Din Kültürü ve Ahlâk Bilgisi kitaplarında Alevîlik muhakkak konu edilmelidir. Bu bağlamda Hz.Ali başta olmak üzere Hz.Hasan, Hz.Hüseyin, Ahmed Yesevî, Hacı Bektaş Veli, Yunus Emre gibi Alevilerce çok sevilen ve değer verilen büyüklerinin hayatları sözleriyle beraber Alevîlikle ilgili bir takım bilgiler kitaplarda yer almalıdır. Bu Alevîler için olduğu kadar Sünnî çocuklar için de faydalıdır, böylece, toplumdaki karşılıklı önyargıların kırılmasına vesile olacaktır.

Yazar Alevîlik-Bektaşîlik'in Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi kitaplarında nasıl konu edilebileceğine dair birkaç somut örnek vermektedir. Birini buraya almak gerekirse; “İlköğretim 6.sınıflardaki, “Dostluk ve Kardeşlik” ünitesinin içinde yer alan Dostluk ve Kardeşlik Barışın Temelidir”, “İslam Sevgi ve Barış Dinidir” ve “Sevmeyi Başarmalı Sevilmeyi Hak Etmeliyim” alt başlıklarının muhtevasına Ahmet Yesevî, Hacı Bektaş Velî, Yunus Emre ve Mevlânâ'daki hoşgörü anlayışı ilave edilebilir. Böylece, hem bu konuya açıklık getirilmiş olur, hem de büyük insanlar arasındaki düşünce ve anlayış birliği öğrencilere yansıtılmış olur. Mesela; Yunus Emre'nin “benim çadırım gökyüzüdür; onun içine herkes sığar” sözü ile Hacı Bektaş Velî'nin “yetmiş iki millete bir gözle bakmayan halka müderris olsa da Hakk'a asidir” sözü, aynı anda öğrencilere ulaştırılabilir.” (206-207).

Türkiye'de Alevîlik-Bektaşîlik konusunda yapılan yüzlerce çalışmaya rağmen, akademik nitelikli çalışmaların azlığı hep şikayet konusu olmuştur. Tanıtımını yaptığımız bu kitap; muhtevasının derinliği bir tarafa, bir akademisyenin kaleminde çıkmış olması yönüyle dikkate değer bir çalışmadır. Özellikle kitabın son iki makalesinde işlenen konuların ve çözüm önerilerinin iyice tartışılması gerektiğini düşünüyoruz.